

UNDER LÅNG TID HAR EN CENTRAL TANKEFIGUR varit styrande för skolans utveckling – nämligen att forskningen kan bedrivas utanför skolan och resultaten därefter implementeras i skolan. Ingrid Carlgren skrev om denna utveckling i nr 2 av *Forskning om undervisning och lärande*. Under de senaste decennierna har insikten om nödvändigheten av att involvera lärarna i forskningen vuxit. Lärares intresse för forskarutbildning har ökat och olika modeller för samverkan mellan lärare och forskare har utvecklats med syfte att få till stånd en mer praxisnära forskning – en forskning där kunskapsutvecklingen relateras till de frågor och problem som lärare brottas med i undervisningen.

En forskningsbaserad verksamhetsutveckling förutsätter en balans mellan olika typer av forsknings- och utvecklingsinsatser. Skolan behöver forskning av olika slag för att utvecklas. Den ena forskningsansatsen ska därför inte ställas emot den andra – det viktiga är att det finns rimliga proportioner mellan olika typer av forskningsansatser. Mycket av den forskning som bedrivs vid lärosätena är relevant och viktig för skolan, men det är nödvändigt att skola och förskola också bedriver ett eget kunskaps- och utvecklingsarbete.

Skolans verksamhet har inte utvecklats på ett sätt som inkluderar forsknings- och utvecklingsarbete. För att få till stånd ett sådant måste en rad förutsättningar som saknas idag skapas. I detta nummer av *Forskning om undervisning och lärande*, redovisas hur kommuner, förskolor/skolor, lärare och forskare försöker samverka kring gemensamma projekt, relaterade till konkreta undervisnings-/lärandeuppdrag. Här redovisas också konkreta resultat av sådan forskning.

RIKSDAGEN HAR NYLIGEN ANTAGIT EN NY SKOLLAG där det sägs att utbildningens ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det bör också stärka förutsättningarna för utvecklingen mot en professionell kunskapsbas för läraryrket. Lärarnas yrkesetiska principer (antagna av Lärarförbundet

4 Utbildning på vetenskaplig grund

och Lärarnas Riksförbund) anger också att utbildningen ska vila på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vid *Lärarnas forskningskonvent* som anordnades av Lärarförbundet under våren 2010 deltog lärare, skolledare och forskare som från olika perspektiv belyste utvecklingen av olika forsknings- och utvecklingsarbeten som stödjer utvecklingen av läraryrket och skolans utveckling. Lärarförbundets ordförande Eva-Lis Sirén framhöll mycket tydligt i sitt inledningsanförande att fler lärare behöver forska om hur lärandet går till och att det är viktigt att det är lärare som tar makten över kunskapsbildningen för läraryrket. Karriärmöjligheterna behöver öka – befattningar för särskilt kvalificerade lärare och lektorer behöver inrättas. Detta är en ödesfråga för läraryrket och skolans utveckling, framhöll Eva-Lis Sirén.

FORSKNING OM UNDERVISNING OCH LÄRANDE vill fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att lärare i högre grad deltar i sin egen och skolans kunskapsutveckling. Därför föll det sig naturligt att erbjuda de medverkande vid Lärarnas forskningskonvent att skriva artiklar som byggde på deras inlägg vid konventet. Merparten hörsammade inbjudan och i detta nummer av *Forskning om undervisning och lärande* finns olika inlägg som belyser vad vetenskap och beprövad erfarenhet innebär för förskola och skola.

Att det nu äntligen sägs i skollagen att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet utgjorde också en viktig aspekt i inläggen på konventet. Samma krav som ställs på universitet och högskolor gäller nu även skolan. Flera av talarna vid konventet berörde i likhet med Eva-Lis Sirén att det är hög tid att resurser och förutsättningar för denna utveckling ställs till förfogande i sådan omfattning att decenniernas försummelser på detta område kan repareras.

Innehållet i skriften rör många olika aspekter på vetenskap och beprövad erfarenhet som grund för skolans och förskolans verksamhet.

Tomas Kroksmark tar upp hur forskning i den lokala skolans praktik kan bedrivas och hur de viktigaste frågorna kan definieras, dels hur lärare kan få kompetensutveckling som leder till en didaktisk forskarkompetens och dels hur ett lokalt engagemang kan skapas för forskande lärare, och var tiden till forskning i tjänsten för lärare kan hämtas. Han ger också en historisk bakgrund till både forskningens och pedagogikens framväxt och för ett resone-

mang om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i relation till skolans praktik. Därefter presenterar han sin syn på den lokala skolans forskning och avslutar med en vision om modellskolan som bygger på lärares egen didaktiska forskning. I visionen ligger också att vetenskapligt grundad skolverksamhet leder fram till trivsel och trygghet för alla samt till full social och kunskapsmässig måluppfyllelse.

Eva Alerby presenterar tillsammans med **Ulrika Bergmark, Anna Wikström, Iris Rosengren Larsson, Göran Dahlén** och **Susanne Westman** hur en ömsesidig samverkan där forskning och praxis går hand i hand, är något av en förutsättning för att utveckla en skola på vetenskaplig grund. De anser att det ytterst handlar om att lärare utvecklar ett förhållningsätt som leder till att kvaliteten höjs i den egna yrkesprofessionen och därmed kan bidra till skolans och förskolans utveckling. De pekar på en intressant utveckling där kommuner finansierar doktorander i till exempel ämnesdidaktik och hur dessa kommundoktorander kan bygga broar mellan pedagogisk forskning och pedagogisk praktik. Genom ömsesidig samverkan blir forskningsfrågorna mer relevanta och resultaten kommer praktiken till del.

Niklas Pramling och **Cecilia Wallerstedt** presenterar resultaten från en studie om att lära och undervisa i musik. Oberoende av stadium visar sig undervisande lärare i musik vara ovana, ovilliga eller obenägna att beröra musikämnets innehållsliga dimension. De har frågat sig vilket lärandeobjekt i musik man kan tänka sig. Vad består kunskapen i musik av? Pramling och Wallerstedt har tagit med sig dessa frågor ut i förskolor och grundskolans första år i ett treårigt utvecklings- och forskningsprojekt.

I deras studie har lärare prövat en ny sorts utmaningar i undervisning om estetiska ämnen, inklusive musik. Det har skett intressanta framsteg i undervisningen under projektets gång. Avslutningsvis noterar författarna att genom projektet underströks något som nu flera studier entydigt pekar på: Musikalitet är inte något som vissa har och andra inte. Kunskaper i musik är något man lär och då måste undervisningen anta de inommusikaliska didaktiska utmaningarna och inte stanna vid att ordna "social samvaro med musikaliska inslag".

Lasse Fryk beskriver hur man inom lärarprogrammet i Göteborg har utvecklat en inriktning som tar sin utgångspunkt i skolan som kulturell mötesplats. Vilka kunskaper och kompetenser behöver de unga utveckla för

6 Utbildning på vetenskaplig grund

att stå rustade som aktiva och handlingskraftiga medborgare i dagens och morgondagens samhälle? Man försöker vidga vyerna och möta eleverna i deras egen miljö. Fryk menar att ämnet samhällspedagogik tillför en ny dimension i lärandet, där det handlar om att uppgradera handlingsaspekten och bildningstänkandet.

Anders Arnqvist tar upp förändringarna av arbetsformerna i grundskolan. Han belyser hur undervisning har utvecklats till mer elevaktiva arbetsätt eller rent av till förmån för eget arbete. De senaste årens sociala och politiska åtgärder har inneburit betydande förändringar i skolans arbetsformer. Utvecklingen har en mycket komplicerad orsaksbild. Här belyses särskilt relationen mellan individuellt och kollektivt lärande.

Astrid Pettersson, Mikael Nordenfors och Mats Hansson skriver om olika frågor i anslutning till bedömning. De pekar på att kunskapsförändringar (för det mesta kunskapsförsämringar) ofta lyfts fram utan att de vare sig analyseras eller problematiseras. Men bedömning är en komplex process som måste problematiseras. Astrid Pettersson redovisar en studie som visar det ökande intresset för bedömning som ämne i avhandlingar/licuppsatser. Detta är intressant och kan ses som ett bevis på det ökande intresset från lärarnas sida att delta i forskningen

Nordenfors skriver om ett pågående forskningsarbete rörande bedömning av skriftspråksutvecklingen hos grundskoleelever. Han har utvecklat en metodik för analys av text i förhållande till kursplanens krav. Hansson har lett ett utvecklingsarbete om NO-ämnena och tillhörande bedömning. För många lärare gav detta projekt exempel på hur de kan tolka kursplanens mål på ett konkret sätt. De fick även möjlighet att se elevernas förkunskaper som utgångspunkt för att arbeta vidare med olika ämnes- och begreppsområden.

Cristina Robertson diskuterar lärares relationer till forskningen. Genom att lärare får ökad vetenskaplig insikt i hur barn och elever lär och i vilka situationer de verkar lära sig bäst, blir lärare bättre på att skapa miljöer som optimerar barns och ungdomars möjlighet att lära. Didaktiskt forskning, exempelvis learning studies, skulle kunna genomföras för att stärka lärares förmåga att förstå och utmana sina elevers tänkande inom olika ämnen eller ämnesområden. Forskning kan också utmana en lärare att se nya perspektiv och bidra till ett ökat kritiskt tänkande – inte bara till det som sägs och skrivs om skolans verksamhet utan även till omständigheter i egen verksamhet och arbetsituation. Hon understryker att utbildning på vetenskaplig grund inte bara får handla om att öka spridningen av forskningsresultat. Det är en förlegad idé som inte leder till resultat, utan forskningen måste direkt in i skolans verksamhet.

Under årens lopp har alldeles för många förändringar i skolan genomförts utan att det funnits något egentligt stöd i forskningen som visar att nyordningarna verkligen skulle leda till ökad måluppfyllelse. En gedigen vetenskaplig grund kan ge lärare och skolledare råg i ryggen för att, i likhet med vad Robertson hävdar, kräva hållbara forskningsbevis för att den nya åtgärden verkligen främjar barnens lärande innan nya så kallade reformer lanseras. En vetenskaplig grund skulle öka lärarnas röst i samhället och stärka den egna professionen. Den största vinsten ligger dock förmodligen i att lärare rent allmänt tillämpar ett mer granskande förhållningssätt i relation till resultatet av eget arbete.

SKOLAN OCH LÄRARNA HAR ANSVAR för att verksamheten genomförs på ett professionellt sätt, vilket självklart inkluderar en gedigen kunskapsbas. Vad det kan betyda och hur det kan utvecklas har beskrivits ovan. Det kräver dock forskningsinsatser på fler områden som bland annat handlar om samhällets utveckling i relation till skolan. Vad betyder segregeringen i samhället för skolans möjligheter att lyckas och hur mycket bidrar skolan till de ökade klyftorna? Det mest eftersatta området är trots allt hur kunskapsbasen för läraryrket ska utvecklas.

Låt oss hoppas att det kommer att innebära betydande förbättringar av förutsättningarna för både skola och samhälle att skollagen nu föreskriver utbildning grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Stockholm, september 2010
Solweig Eklund

